

4.1. Ekonomické postavení

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Pracovní síla vymezená podle standardů Mezinárodní organizace práce (ILO) zahrnuje všechny osoby 15leté a starší, které jsou zaměstnané nebo nezaměstnané.

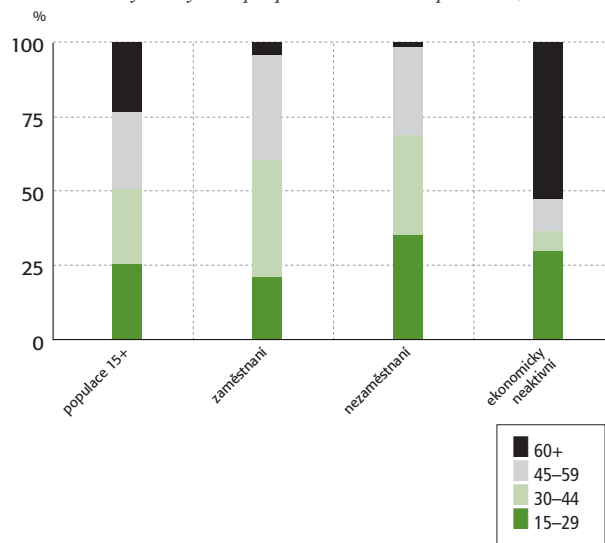
Za zaměstnané se považují všechny osoby patnáctileté a starší, které v průběhu referenčního týdne pracovaly alespoň 1 hodinu za mzdu, plat nebo jinou odměnu, nebo sice nebyly v práci, ale měly formální vztah k zaměstnání; hlavním kritériem pro zařazení mezi zaměstnané je tedy vyvíjení jakékoliv odměňované pracovní aktivity. Mezi zaměstnané se počítají i osoby na mateřské dovolené, které před nástupem pracovaly.

Nezaměstnané jsou všechny osoby 15leté a starší, které ve sledovaném období souběžně splňovaly tři základní podmínky: (1) byly bez práce, to znamená, že v referenčním týdnu neodpracovaly ani jednu hodinu za plat či odměnu ani neměly práci, ve které by byly dočasně nepřítomny; (2) hledaly aktivně práci, (3) byly připraveny k nástupu do práce, tj., během referenčního období byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů.

Ekonomicky neaktivní jsou všechny osoby patnáctileté a starší, které v referenčním období nepatřily do kategorie „pracovních sil“, tj. nemohou být klasifikovány jako osoby zaměstnané nebo nezaměstnané.

V populaci 15 a víceletých panuje téměř rovnoměrné rozdělení obyvatel do tří patnáctiletých věkových skupin a čtvrté skupiny nad 60 let. U zaměstnaných je přirozená koncentrace osob do středních kategorií produktivního věku, u nezaměstnaných je patrné vyšší zastoupení mladších osob svědčící o vyšší míře nezaměstnanosti u osob do 29 let. Ekonomicky neaktivní jsou nejčastěji osoby studující a v post-produktivním věku.

4.1. Podíly věkových skupin podle ekonomického postavení (3.čtvrtletí 2006)

4.2. Míra ekonomické aktivity

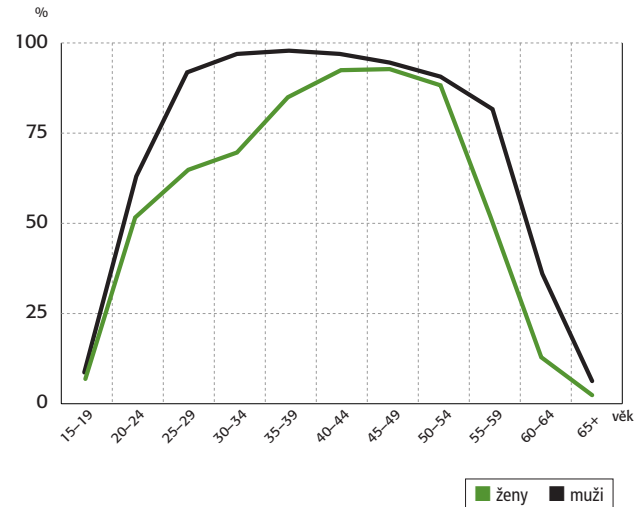
Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Míra ekonomické aktivity je konstruována podle metodiky ILO a Eurostatu, tj. jako podíl celkové pracovní síly na počtu osob ve věku 15 a více let.

Průměrná míra ekonomické aktivity u mužů činí 68,6 %. Nejvyšší je ve věku 30–39 let, v posledních letech roste u věkových skupin nad 45 let, nejvíce u 60–64letých (na 36,6 % ve 3. čtvrtletí 2006), předešlým v důsledku pozdějších odchodů do penze.

Ženská populace starší 15 let je téměř rozpůlena z pohledu ekonomické aktivity (50,5 % žen je ekonomicky aktivních). Velká je variabilita mezi věkovými skupinami: do 35 let stoupá zvolna vlivem mateřských dovolených, nejvyšší je ve věku 40–49 let (překročí 92 % a přiblíží se ekonomické aktivitě mužů v této věkové skupině), od 55 let nastává výrazný pokles, po pětadesátce klesá pod 2,5 %.

4.2. Míra ek. aktivity podle pohlaví a věkových skupin (3. čtvrtletí 2006)

4.3. Postavení v zaměstnání

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Postavení v zaměstnání je klasifikováno podle klasifikace ICSE-CZ, která je plně kompatibilní s mezinárodní klasifikací ICSE-93.

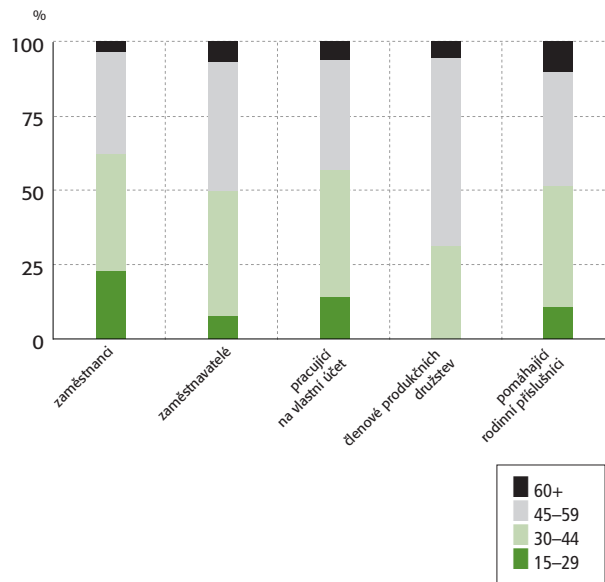
Zaměstnanci (placení zaměstnaní) jsou všechny osoby s formální vazbou k zaměstnání bez ohledu na to, zda v referenčním týdnu skutečně pracovaly či nikoliv. Formální vazbou k zaměstnání se rozumí především pracovní poměr, dále dohoda o provedení práce a dohoda o pracovní činnosti, případně další smluvní vztahy mimo oblast pracovního práva (např. autor-ské smlouvy).

Sebezaměstnaní jsou osoby klasifikované podle postavení v zaměstnání jako podnikatelé se zaměstnanci (zaměstnavatelé), podnikatelé bez zaměstnanců (podle klasifikace ICSE-CZ „osoby pracující na vlastní účet“ mimo zaměstnavatelů) a pomáhající rodinní příslušníci.

Věkové složení se podle postavení v zaměstnání liší. Nejmladší věková skupina má největší zastoupení u zaměstnanců (22,3 %), kde celkem 61,4 % osob je ve věku pod 45 let a kde jsou zároveň nejméně zastoupeny osoby nad 60 let (3,8 %). U zaměstnavatelů je modální kategorií věk 45–59 let (43,3 % ze zaměstnavatelů), vzhledem k tomu, že osoby, které začaly podnikat v 90. letech, se posouvají do starších věkových skupin. Pracující na vlastní účet jsou nejčastěji ve věkové skupině 30–44 let (43,1 %). Nejvyšší věkový průměr mají členové produkčních družstev, mezi kterými je 67,6 % osob ve věku nad 45 let. Pomáhající rodinní příslušníci mají sice největší podíl osob nad 60 let (10,7 %), přesto jich polovina spadá pod věk 45 let.

Odlíšnosti v postavení v zaměstnání lze nalézt též podle pohlaví. Žen v postavení zaměstnanců je 88,9 % ze všech pracujících žen, mužů zaměstnanců je téměř o 10 procentních bodů méně mezi pracujícími muži. Zaměstnanci mají u mužů oproti ženám vyšší podíly v mladších věkových kategoriích, což je dáno nižší ekonomickou aktivitou žen před 30. rokem. V porovnání se ženami mají mezi muži více než dvojnásobné zastoupení zaměstnavatelé (5,7 % u mužů a 2,3 % u žen), pracující na vlastní účet (14,5 % u mužů a 7,4 % u žen) a členové produkčních družstev (0,4 % u mužů a 0,2 % u žen). V případě zaměstnavatelů je u žen výraznější za-

4.3. Podíly věkových skupin podle postavení v zaměstnání (3. čtvrtletí 2006)

stoupení ve věkové skupině 45–59 (50,8 % žen zaměstnavatelek) než ve věku 30–44 let (33,8 %), u mužů – zaměstnavatelů je zastoupení v těchto věkových skupinách odlišné (38,5 % zaměstnavatelů ve věku 30–44 a 32,6 % ve věku 45–59). Distribuce ve věkových skupinách u pracujících na vlastní účet je u mužů i žen podobná. Také členové produkčních družstev mají u obou pohlaví vyšší podíly ve vyšších věkových skupinách, u mužů ještě výrazněji. Odlišná je situace u pomáhajících rodinných příslušníků, jejichž počty jsou v absolutních číslech u žen pětinašobně oproti mužům. Ve věku do 45 let je v případě tohoto postavení v zaměstnání 46,3 % žen a dokonce tři čtvrtiny mužů.

4.4. Odvětvová příslušnost zaměstnaných osob

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

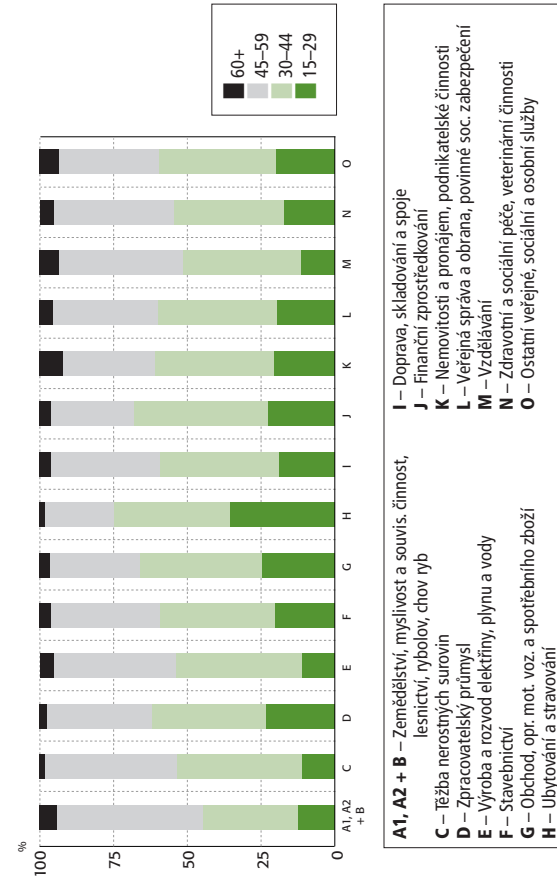
Údaje o odvětví činnosti jsou členěny podle kategorií Odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) platné k 1. 1. 2003. Klasifikace je kompatibilní s mezinárodní klasifikací NACE rev. 1.1. Předmětem odvětvové klasifikace ekonomických činností jsou všechny pracovní činnosti vykonávané ekonomickými subjekty a jsou určované jejich vývojem. Obecně je činnost dána kombinací práce, výrobní techniky, informační sítě, materiálů, výrobků a vede k vytvoření specifických výrobků nebo výkonů (služeb).

Nadpoloviční většinu zaměstnanců ve věku 45 let a více najdeme v odvětví zemědělství, myslivosti a rybolovu (odvětví A+B). Podíly mladších 45 let a starších jsou téměř vyrovnané ve vzdělávání (M), těžbě (C), výrobě a rozvodu elektřiny, plynu a vody (E) a také v odvětví zdravotní a sociální péče (N).

Odvětvími s převahou mladších pracovníků jsou ubytování a stravování (H), kde bezmála tři čtvrtiny pracovníků jsou do věku 45 let a 35,2 % mladších 30 let. Více než 60% osob mladších 45 let najdeme ve finančním zprostředkování (J), obchodě a opravách (G) a zpracovatelském průmyslu (D).

Osoby v nejmladší věkové skupině mají nejvyšší zastoupení v odvětví

4.4. Podíly věkových skupin v odvětvích ekonomické činnosti (3. čtvrtletí 2006)

ubytování a stravování u obou pohlaví (38,4 % muži, 32,6 % ženy). Nadprůměrné podíly mladých mužů a žen jsou také v odvětví obchodu a oprav. Mladí muži jsou ve srovnání s ostatními odvětvími často zastoupeni ve zpracovatelském průmyslu a finančním zprostředkování.

Věková skupina 30–44 let je u mužů modálně zastoupena v odvětví výroby a rozvodu elektřiny, plynu a vody a ve finančním zprostředkování, ve kterém má tato věková kategorie žen nejvýraznější zastoupení.

Věková skupina 45–59 má mezi muži největší podíl v odvětvích zemědělství, rybolovu a těžby nerostných surovin, u žen kromě zemědělství tamtéž, dále ve výrobě rozvodu, elektřiny i plynu. Nicméně v těchto odvětvích pracují pouze malé počty žen.

Osoby nad 60 let se nadprůměrně umísťují v odlišných odvětvích podle pohlaví (z celkového počtu zaměstnaných je nad 60 let 5,2 % mužů a 3 % žen). 15,6 % mužů ve vzdělávání je starší 60 let, což je mezi odvětvími bezkonkurenčně nejvyšší podíl této věkové skupiny, nadprůměrně zastoupení jsou dále v odvětvích nemovitostí a pronájmu, zdravotní a sociální péče a zemědělství.

Ženy nad 60 let zůstávají v porovnání s muži daleko méně častěji ekonomicky aktivní. Největší podíl najdeme v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách, dále v nemovitostech a pronájmu.

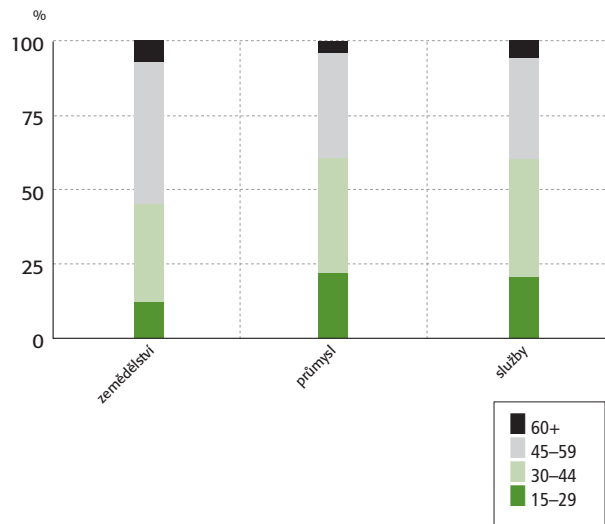
4.5. Zaměstnané osoby podle zastoupení v sektorech

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Sektory vznikají agregací odvětví. Zemědělství je součtem odvětvových skupin A a B, průmysl je součtem skupin C–F a v sektoru služeb jsou zahrnuty všechny ostatní skupiny odvětví.

Z hlediska distribuce pracovníků v sektorech nejsou zásadní odlišnosti podle pohlaví, podle věku najdeme výraznější rozdíly. Zemědělství se stává záležitostí starších věkových skupin, patrné je to na 54,2 % žen spadajících do věkové skupiny 45–59 let nebo na 7,9 % mužů nad 60 let ze všech mužů v tomto sektoru. Osoby do 30 let bez ohledu na pohlaví zau-

4.5. Podíly věkových skupin pracovníků v sektorech (3. čtvrtletí 2006)

jímají nízké podíly pracujících v zemědělství, 14 % u mužů a pouze 7,6 % u žen.

Průmysl a služby jsou si z hlediska věkové struktury pracovníků podobnější. U obou pohlaví jsou obdobné podíly věkových skupin 15–29 a 30–44 let. Skupina 45–59 let má větší podíly pracujících v průmyslu, více osob nad 60 let najdeme ve službách.

4.6. Zaměstnané osoby podle hlavních tříd klasifikace zaměstnání

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ (hlavní třídy 1–9), Ministerstvo obrany (hlavní třída 0)

KZAM – zaměstnání je klasifikováno podle 2. vydání Klasifikace zaměstnání vydaného ČSÚ v roce 1996. Klasifikace je kompatibilní s mezinárodní klasifikací ISCO-88. Předmětem klasifikace je zaměstnání, tj. konkrétní činnost, kterou pracovník vykonává a která je zdrojem jeho hlavních pracovních příjmů. Klasifikace definuje zaměstnání jako soubor úkolů a povinností, které jsou vykonávány jednou osobou.

Největší podíl nejmladších osob je podle hlavních tříd zaměstnání u příslušníků armády, 28,7 % jich je ve věku do 29 let, mladších než 45 let je celkem 72,3 % příslušníků armády. Výraznější podíl osob do 30 let je také u provozních pracovníků ve službách a obchodě (27,8 %) a nižších administrativních pracovníků (26,2 %), mezi které spadá široká škála profesí.

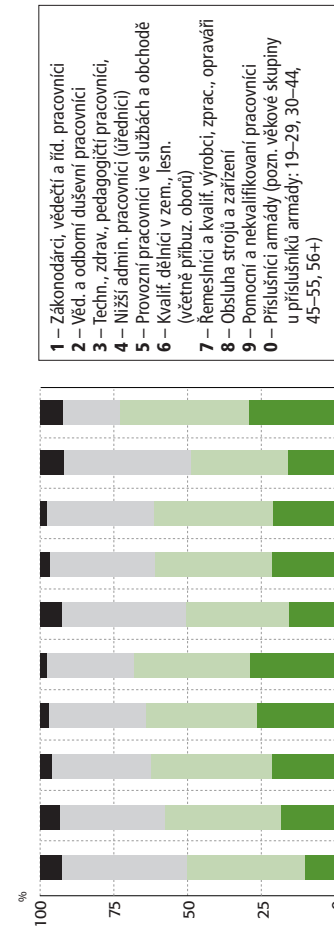
Největší podíl mají mladí muži do 30 let mezi provozními pracovníky ve službách a obchodě (35,3 %), 33,3 % mezi nižšími administrativními pracovníky a 31,1 % u příslušníků armády.

U žen, vzhledem k nižší míře zaměstnanosti v mladších věkových kategoriích, překročí podíl 20 % pracovník ve věku do 30 let pouze mladé ženy pracující jako provozní pracovníce ve službách a obchodě.

Věková skupina 30–44 je (kromě dále uvedených) modální pro všechny hlavní třídy zaměstnání.

Skupina je 45–59 modální kategorií pouze u pomocných a nekvalifikačních

4.6. Podíly věkových skupin v KZAM (3. čtrt. 2006)

kovaných pracovníků a u kvalifikovaných dělníků v zemědělství a lesnictví. Jedná se o vyšší zastoupení starších osob v zaměstnáních nevyžadujících vyšší kvalifikaci. Tato věková skupina je nejobsazenější též v hlavní třídě zákonodárců, vědeckých a řídicích pracovníků, kde je zkušenost a kvalifikace obecně žádoucí. Uvedené hlavní třídy zaměstnání mají nejvýraznější podíly i mezi pracovníky nad 60 let, kde se s nadprůměrným podílem této věkové skupiny objevují i vědecktí a odborní duševní pracovníci.

Ve starších věkových skupinách jsou u obou pohlaví trendy podobné, u žen jsou ještě výraznější podíly kvalifikovaných dělnic v zemědělství i pomocných pracovníků ve věkové skupině 45–59 let (47 % a 45,4 %), podobně jako u mužů mají v nejstarší věkové skupině největší podíl pomocní a nekvalifikovaní pracovníci.

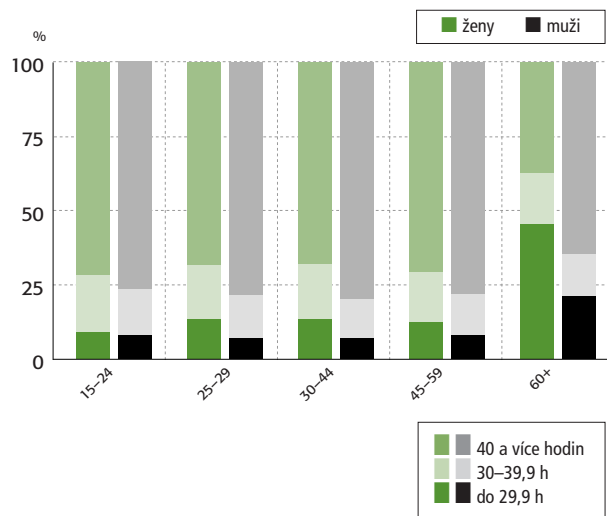
4.7. Odpracované hodiny

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Údaj vypovídá o zaměstnancích v civilním sektoru (tj. bez příslušníků armády) bez osob, které nepracovaly 4 týdny a více.

.Skutečně odpracované hodiny se v počtech liší zejména podle pohlaví, když u mužů má věk na odpracované hodiny menší vliv než u žen. U mužů klesnou podíly pracujících 40 a více hodin týdně pod 75 % pouze u věkové skupiny nad 60 let, kde stoupá podíl pracujících do 29,9 hodin týdně. Ženy ve srovnání s muži mají v průměru o 10 procentních bodů nižší podíl ve skupině pracujících 40 a více hodin. Nejvyšší zastoupení v této kategorii (a zároveň nejnižší zastoupení pracujících do 29,9 hodin) mají ženy ve věku 15–24 a 45–59 let, kdy méně často spojují kariéru s péčí o rodinu. Největší změna v počtu hodin strávených prací přichází po 60. roce, když 45 % zaměstnaných žen pracuje méně než 29,9 hodin týdně.

4.7. Skutečně týdně odpracované hodiny podle věku (3. čtvrtletí 2006)

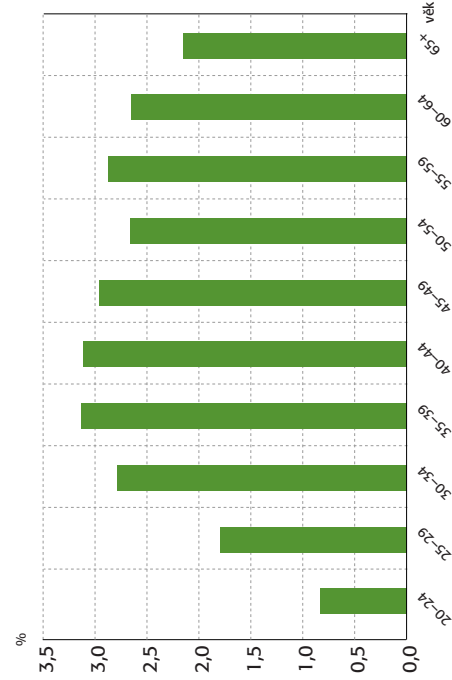

4.8. Osoby v druhém zaměstnání

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ (průměry 2005)

Druhé zaměstnání není častým jevem, v žádné věkové kategorii zaměstnaných nepřekročí podíl osob s druhým zaměstnáním 3 %. Druhé zaměstnání si nejčastěji přibírají muži pracující na vlastní účet, proto jsou počty mužů s druhým zaměstnáním vyšší než u žen. Nejvyšší počty příslušníků obou pohlaví s druhým zaměstnáním patří do odvětví nemovitostí a pronájmu, podnikatelských činností. Nejvíce mužů s druhým zaměstnáním je ve věkové skupině 35–39 let, u žen je nejzastoupenější věková skupina 40–44 let.

4.8. Osoby v druhém zaměstnání

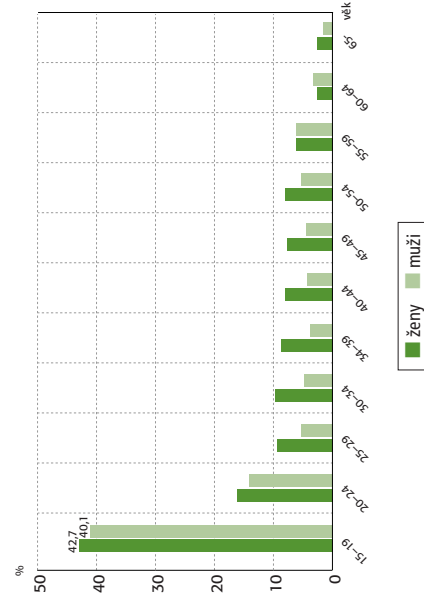
4.9. Míry nezaměstnanosti podle věku

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Obecná míra nezaměstnanosti je ukazatel získaný z výsledků VŠPS podle mezinárodních definic (viz 4.1.) a doporučení. Jedná se o podíl nezaměstnaných na pracovní síle, nikoliv na celé populaci.

Nalezení uplatnění je zvláště obtížné pro osoby po ukončení povinné a středoškolské docházky, jejich míra nezaměstnanosti přesahuje hranici 40 %, a to u žen i mužů. Také z nezaměstnaných vysokoškoláků najdeme jejich největší část mezi absolventy. U žen ve věkové skupině 30–34 roste míra nezaměstnanosti na 9,6 %, což souvisí s návratem z mateřských dovolených na trh práce. U obou pohlaví se míra nezaměstnanosti začne zvyšovat s blížícím se věkem odchodu do penze, u žen ve věku 50–54 let (7,8 %) a u mužů (5,8 %) ve věku 55–59 let. Ačkoli je u mužů míra 5,8 % nejvyšší kromě věkových skupin od 15 do 24 let, u žen je vůbec nejnižší za celý produktivní věk.

4.9. Míry nezaměstnanosti ve věkových skupinách (3. čtvrtletí 2006)

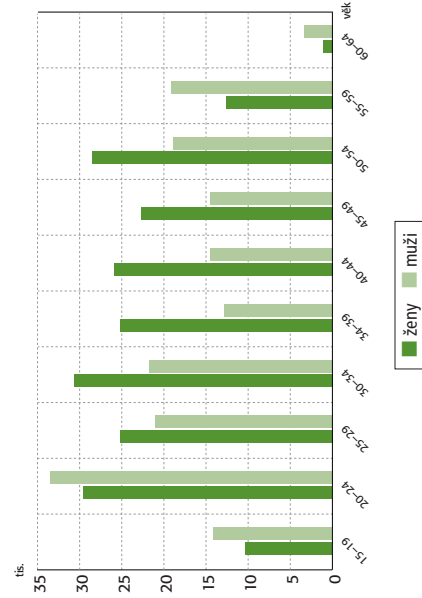
4.10. Počty nezaměstnaných podle věkových skupin

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Jak je patrné z grafu, z věkových skupin jsou absolutní počty nezaměstnaných nejvyšší u 20–24letých, zejména zásluhou mužské populace.

Ve věkových skupinách 35–49 let jsou počty nezaměstnaných v absolutních číslech zdánlivě vysoké, ale vzhledem k vysokému zastoupení těchto věkových skupin mezi ekonomicky aktivními je míra nezaměstnanosti v tomto věku podprůměrná. K nárůstu celkových počtů nezaměstnaných dochází po padesátce.

4. 10. Počty nezaměstnaných ve věkových skupinách (3. čtvrtletí 2006)

4.11. Úroveň vzdělání u zaměstnaných a nezaměstnaných

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

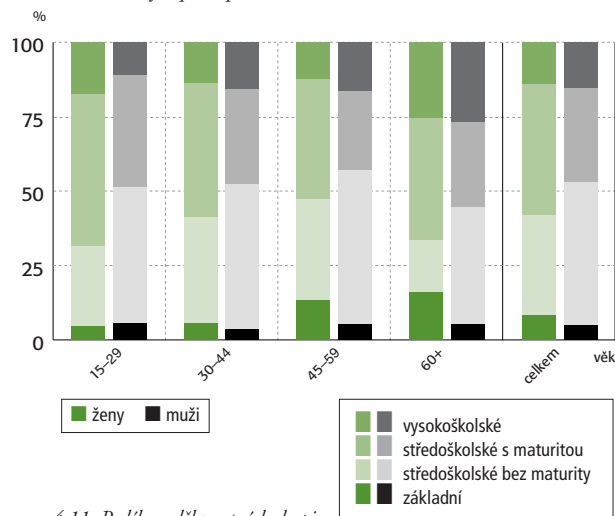
Struktura zaměstnaných osob podle vzdělání se od celkové populace odlišuje vyšší vzdělanostní úrovní zaměstnaných, patrnou především na výrazně nižším zastoupení osob se základním vzděláním než je v populaci včetně ekonomicky neaktivních a vysokou zaměstnaností vysokoškoláků. Ve věkové skupině 45–59 let je vyšší podíl osob se základním vzděláním a nižší zastoupení středoškoláků s maturitou a vysokoškoláků. V důchodovém věku se vzdělanostní struktura zaměstnaných mění v prospěch vyšších stupňů vzdělání, jejichž nositelé spíše zůstávají ekonomicky aktivní.

SŠ bez maturity je nejčastější kategorií ve všech věkových skupinách nezaměstnaných, kromě věkové skupiny nad 60, do které patří pouze 1,4 % z nezaměstnaných osob. Nejobtížnější z hlediska věku nacházejí uplatnění osoby v nejmladší věkové skupině, kam patří 34,6 % nezaměstnaných osob.

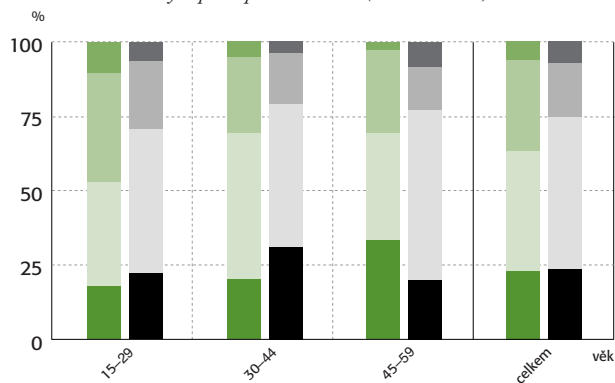
Mezi nezaměstnanými muži je 51,2 % vyučených, z toho nejvíce ve věkové skupině 15–29 let (37,6 %), což je z hlediska uplatnění pro tuto kvalifikační kategorii, společně s věkem 45–59 let (34 %), problémová skupina. Muži se základním vzděláním je nejvíce ve věkové skupině 30–44 let (37 % z mužů se ZŠ), středoškoláků s maturitou ve věku 15–29 let (47,3 % z mužů s maturitou) a vysokoškoláků ve věku 45–59 let (40 % z nezaměstnaných mužů s VŠ). Muži nejobtížněji nacházejí uplatnění při vstupu na trh práce v mladším věku, se zvyšujícím se věkem roste ohrožení nezaměstnaností u nižších kvalifikačních skupin.

U nezaměstnaných žen jsou nejčastější kategorií vyučené (ač je jejich podíl v populaci žen nižší než středoškoláček s maturitou), spadá sem 40,4 % nezaměstnaných žen, přičemž v celé populaci je vyučených žen pouze 30,2 %. Ženy se základním vzděláním jsou nejvíce zastoupeny ve věkové skupině 45–59 let (42,6 % z nezaměstnaných žen se ZŠ), vyučené mezi 30–44letými (46,1 % nezaměstnaných vyučených žen), středoškoláčky s maturitou také ve skupině 30–44 let (33 % z nezaměstnaných středoškoláček) a vysokoškoláčky 15–29 (52,4 % nezaměstnaných vysokoškoláček). Z těchto hodnot je patrné, že ženy se základním vzděláním jsou ohroženy před důchodovým věkem, středoškoláčky a vyučené po návratu z mateřské dovolené a vysokoškoláčky po ukončení studia.

4.11. Podíly vzdělanostních skupin u zaměstnaných podle pohlaví a věku (3. čtvrtletí 2006)

4.11. Podíly vzdělanostních skupin u nezaměstnaných podle pohlaví a věku (3. čtvrt. 2006)

4.12. Mzdy podle věku a pohlaví

Zdroj: Informační systém o průměrném výdělku, Informační systém o platu, ČSÚ

Hrubá měsíční mzda se vypočítá vydělením ročního úhrnu mezd vyplaceného zaměstnanci zaměstnavatelem (včetně odměn, úhrad za přesčasy a jiné netarifní složky mzdy či platu). Hrubá měsíční mzda se vypočítá vydělením ročního úhrnu mezd vyplaceného zaměstnanci zaměstnavatelem (včetně odměn, úhrad za přesčasy a jiné netarifní složky mzdy či platu) počtem měsíců v zaměstnání (nejčastěji 12). Mediánová hrubá měsíční mzda představuje prostřední hodnotu vzestupně seřazené řady mezd, nedochází zde (na rozdíl od průměru) ke zkreslení extrémně vysokými či nízkými hodnotami.

Vývoj mediánových mezd podle věku doznává u žen i mužů jistých odlišností. U mužů roste do věkové skupiny 35–39 let, následuje nepatrný pokles a ve věku 60–64 je zaznamenán nárůst. Kolem 40. roku života se často prosazují do vedoucích pozic muži v odvětvích s vyššími mzdami, ve věku 60–64 zůstávají na trhu práce jedinci s vyšší kvalifikací odkládající odchod do penze, po 65. roce věku mzdy výrazně klesají.

U mezd žen je zaznamenán ještě jeden výkyv navíc. Ve věku 25–29 dosahuje mediánová mzda žen výše 17 373 Kč, ale v následující věkové skupině 30–34 klesne o více než 1300 Kč. Pak následuje růst kulminující ve skupině 40–44letých, nicméně na nejvyšší mediánové mzdy dosáhnou ženy ve věku 60–64 let. Na struktuře mezd podle věku u žen patří fáze mateřství, návratu na trh práce a prodloužené ekonomické aktivity žen s vyššími příjmy.

4.12. Mediánové hrubé měsíční mzdy podle věkových skupin (2005)

